

اسرارِ درّۂ ہریوند

بررسی اوضاع تاریخی، جغرافیائی، اقتصادی و اجتماعی درّۂ ہریوند
(از محالات شهرستان بیرجند)

(جلد اول)

نگارش:

دکتر اسداللہ زمانی پور

عضو هیأت علمی دانشگاه بیرجند

سرشناسه:	زمانی پور، اسدالله، ۱۳۲۸.
عنوان و نام پدیدآور:	اسرار درّه هریوند/نویسنده اسدالله زمانی پور.
مشخصات نشر:	بیرجند: انتشارات رزقی، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری:	۴۸۰ص.
قیمت:	۲۸۰۰۰۰ ریال
شابک:	۹۷۸-۹۶۴-۸۵۴۰-۸۲-۶
وضعیت فهرست نویسی:	فیپا
موضوع:	علم، محمد ابراهیم، ۱۲۵۹ - ۱۳۲۲.
موضوع:	استانداران و فرمانداران -- ایران -- بیرجند
موضوع:	Governors -- Iran -- Birjand
موضوع:	بیرجند -- سرگذشتنامه
موضوع:	Birjand (Iran) -- Biography
موضوع:	هریوند، درّه
موضوع:	Harivand Valley (Iran)
رده بندی کنگره:	۷۵ DS ۱۲ / ۱۳۹۶۸۵
رده بندی دیویی:	۸۱۹۲/۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی:	۴۸۲۹۷۲۷

اسرار درّه هریوند
تألیف: دکتر اسدالله زمانی پور
ناشر: نشر رزقی
چاپ و صحافی: چاپ گلرو (۵ - ۳۲۲۱۱۸۲۳ - ۰۵۶)
چاپ اول: ۱۳۹۷
محل نشر: بیرجند
شمارگان: ۱۰۰۰
شابک: ۹۷۸ - ۹۶۴ - ۸۵۴۰ - ۸۲ - ۶
قیمت: ۲۸۰۰۰ تومان
تلفن مؤلف: ۰۹۱۵۱۶۱۲۱۱۵

فهرست مطالب

۱۰	مقدمه مؤلف
۱۲	سخن ناشر
۱۴	مقدمه دکتر مهدی زمانی پور
۱۶	مقدمه دکتر محمد مهدی ناصح
۳۷	فصل اول: کلیاتی در معرفی دره هریوند
۳۷	بخش اول معرفی دره هریوند
۴۰	فلسفه نگذاری کتاب
۴۲	نگاهی گذرا به وضعیت جغرافیایی دره هریوند
۴۷	نگاهی چند در اه بیت در هریوند
۴۷	۱- سرپرسی سانس دره هریوند
۴۸	۲- اولین دانشجو در او بن روه ص بفری اعزامی به اروپا از دره هریوند
۵۱	۳- بیرجند از طریق دره هریوند با ترین قوم و خویش است
۵۲	۴- تضمین غزلیات حافظ در دره هریوند
۵۶	۵- شیخ عبدالحسین فتودی آواره دره هریوند
۵۸	۶- عروس مود با اسکورت از فتود راهی مود می شود
۶۸	۷- مرگ خان ناظر و خاکسپاری او در بالاترین محل دره هریوند
۷۲	۸- ترس از مرگ به وسیله گلوله داغ
۷۳	۹- کاسه و بشقاب الماس در فریز مرغ (۶ کیلومتری فتود)
۷۸	۱۰- آخرین حمله و هجوم ترکمن ها به دیار نهارجان و دره هریوند
۸۵	۱۱- پل راه چهکنند را خراب کردند
۸۷	بخش دوم - نگاهی دیگر به سه روستای تاریخی دره هریوند
۸۹	تاریخ بنای قلعه نو مود
۹۰	امیرعلی خان خزیمه و فلسفه احداث قلعه نو مود
۹۱	امیرعلی خان خزیمه هم مرکز مدار بوده است
۹۲	مالکیت قلعه نو مود از هنگام احداث تاکنون
۹۶	چهکنند روستای بی مثل و مانند
۹۸	چهکنند مرکز حکومت قایانات
۱۰۱	جمعیت چهکنند
۱۰۲	قناتین جاریتین چهکنند

۱۰۳	بزرگان اجتماعی چهکند در دو قرن اخیر.....
۱۰۴	پسران میرزا محمدولی خان اسدی.....
۱۰۷	دختران مرحوم محمدولی خان اسدی.....
۱۰۸	میرزا محمدولی خان اسدی را بهتر بشناسیم.....
۱۱۱	تحصیلات محمدولی خان اسدی.....
۱۱۳	اسرار مرگ محمدولی خان اسدی.....
۱۲۳	بزرگان چهکند در دوره کنونی.....
۱۲۵	کلاته بازدید.....
۱۲۶	نگاهی دیگر به ستای فنود.....
۱۲۸	وجه تسمیه خود.....
۱۲۸	جمعیت فنود.....
۱۳۳	آب فنود.....
۱۳۵	بزرگان اجتماعی و اکابر بنگی فنود.....
۱۴۲	نگاهی مجدد به موقعیت و مستطاف هریوند.....
۱۴۳	پدیده‌های اختصاصی و ویژگی‌های منحصر به فرد در هریوند.....
۱۴۵	آب هریوند.....
۱۴۷	جمعیت هریوند.....
۱۴۸	دبستان شوکتی هریوند.....
۱۵۱	ذکر برخی از اکابر هریوند.....
۱۵۴	پروفسور محمد حسن گنجی چه می‌گوید.....
۱۵۹	فصل دوم: اسرار آشنایی و ازدواج میرعلم خان با دختری در هریوند.....
۱۵۹	مقدمه.....
۱۶۰	میرعلم خان سوم را بهتر بشناسیم.....
۱۷۰	نگاهی به زندگی میر زین‌العابدین هریوندی در هریوند.....
۱۷۴	شرح حال و چگونگی زندگی هاجر دختر میر زین‌العابدین.....
۱۷۶	خواب شگفت‌آور هاجر در کودکی و در هریوند.....
۱۷۹	مختصری از شرح زندگی هاجر در ایام کودکی و نوجوانی.....
۱۸۰	خواب میر زین‌العابدین و صحنه شگفت‌آوری که در خواب می‌بیند.....
۱۸۶	خواب بی‌بی شهربانو دختر یزدگرد سوم در کاخ مدائن.....
۱۹۴	فاتح سیستان و امیر قهستان به تیموری می‌رود.....
۱۹۷	عزیمت میرعلم خان سوم از تیموری به هریوند به قصد شکار.....

گفته‌هایی ناگفته از داستان عزیمت میر علم خان سوم به هریوند ۲۰۴

معمای داستان و جواب معما ۲۰۹

پاسخ به سؤالات مطروحه و انتهای داستان ۲۱۴

فصل سوم: شرح خصوصیات و ذکر احوالات والدۀ سرکار ۲۲۳

مقدمه ۲۲۳

مادر امیر شوکت‌الملک یا والدۀ سرکار از منظر بزرگان ۲۲۵

والدۀ سرکار از منظر کلنل علی‌نقی خان وزیرى ۲۲۷

والدۀ سرکار از منظر مصطفی قلی رام ۲۲۷

والدۀ سرکار از منظر محمدعلی مسعودى ۲۲۸

والدۀ سرکار از منظر سرزا محمد علی منصف ۲۲۹

والدۀ سرکار از منظر بیع الزمان سرتى ۲۲۹

والدۀ سرکار از منظر معتمد الم لطنه فرخ ۲۳۰

والدۀ سرکار از منظر دکتر محمود باغى ۲۳۱

والدۀ سرکار از منظر میرزا ذوالله خان ۲۳۲

نمونه‌های واقعی و جلوه‌های عینی از رفتار و کردار والدۀ سرکار ۲۳۲

یل مخمل در مقابل قطیفۀ ملۀ محلی در مود ۲۳۵

معالجه پروستات به روش سنتی در هریوند ۲۳۸

جراحی سرطان سینه در هریوند ۲۴۰

مقایسه والدۀ سرکار و مهدعلیا مادر ناصرالدین شاه قاجار ۲۴۴

والدۀ سرکار از سردار پردل خان شفاعت کرد ۲۴۶

پاداش احسان البتۀ احسان است ۲۴۸

شبی که امیرحسین خان خزیمه هم پختیک خورد ۲۵۰

شرکت در جشن تولد امام زمان (ع) در مدرسه نسوان بیرجند ۲۵۴

داستانان تفنگ ملا اسماعیل ۲۵۵

داستان پلنگ ملا اسماعیل ۲۶۰

والدۀ سرکار تمام دارایی‌ها و املاک خود را وقف کرد ۲۶۵

نوشتن شرح حال والدۀ سرکار در کنار خانه خدا ۲۶۶

دخالت مدبرانۀ والدۀ سرکار در ماجرای نیدرمایر آلمانی ۲۶۷

نامه‌های امیرشوکت‌الملک دوم به مادرش والدۀ سرکار ۲۶۹

دفتر والدۀ سرکار و مشخصات ارباب رجوع آن ۲۷۷

چند نکته از قیام کلنل پسیان در رابطه با درۀ هریوند و والدۀ سرکار ۲۷۹

۲۸۳	 ماجرای تئاتر باغ ملی در مشهد.
۲۸۹	 آشنائی امیر توکل خان کامبوزیا با کلنل پسیان در مشهد.
۲۹۲	 کسانی که از درهٔ هریوند توفیق دیدار کلنل را داشته‌اند.
۲۹۶	 والدۀ سرکار به درد فراق دچار شد.
۳۰۰	 مرگ والدۀ سرکار در کاخ اکبریّه بیرجند.
۳۰۵	 آخرین وداع والدۀ سرکار با مردم.
۳۰۸	 ذکر نام و شرح حال تعدادی از زنان دیار نهارجان و ولایت قهستان.
۳۱۵	 اولین زن قالیباف در منطقهٔ نهارجان.
۳۲۴	 سکینه، زنی که در هنر قالیبافی از مردان پیشی گرفت.
۳۲۷	 فاطمه نساء، زنی که ناباروری زنان را معالجه می‌کرد.
۳۳۰	 خانم صغری مودی، همسر رئیس ایل بهلولری.
۳۳۸	 زنی که منطقهٔ نیل‌بوک را آباد کرد.
۳۴۱	 زنی که از یونان تا مشهد به مال فرزندان آمد.
۳۴۵	 زنی که چهارده نوع غذای سبزه صبحانه گذاشت.
۳۴۶	 زنی که از طریق کُخ گُشان در دندان را معالجه می‌کرد.
۳۴۹	 حوره، مشاور عالی نایب‌الحکومه‌های مود.
۳۵۰	 خانم مریم فروتن، فارغ التحصیل مدرسهٔ آیت‌الله بهران.
۳۵۲	 خانم سلطنت احمدی، مدیر فرهنگیهٔ فرزانه پست.
۳۵۴	 خانم خانسی زیدی.
۳۵۷	 فصل چهارم: حاج شیخ مهدی رائی، سرحلقهٔ وعظ بیرجند.
۳۵۷	 مقدمه.
۳۵۸	 حاج شیخ مهدی رائی، سرحلقهٔ وعظ بیرجند.
۳۶۹	 تیموری وقف آموزش و پرورش.
۳۷۵	 فرزندان حاج شیخ مهدی رائی.
۳۸۰	 شیخ هادی رائی.
۳۸۱	 شیخ محمدتقی خان رائی.
۳۸۲	 مهندس شیخ ابوالفضل رائی.
۳۸۲	 شیخ جعفر رائی یا دکتر جعفر رائی.
۳۸۷	 حاج شیخ مهدی رائی روحانی کاروان کربلا.
۳۹۰	 کاروان زیارتی امیر شوکت‌الملک در عراق.
۳۹۲	 سلام کبله سرکار.

۳۹۷	 حاج شیخ مهدی رائی در کرمان
۳۹۸	 حاج شیخ مهدی رائی در مود
۳۹۹	 تاج اصفهانی و حاج شیخ مهدی رائی
۴۰۰	 اساتید معظم موسیقی کشور در بیرجند
۴۰۵	 در رثای سر حلقه و عاظم بیرجند حاج شیخ مهدی رائی علیه الرحمه
۴۰۶	 یادی از شادروان مرحوم میرزا ذبیح الله ناصح
۴۰۸	 قطعه شعری که در رثای استاد مرحوم آقا میرزا ذبیح الله ناصح سروده ام
۴۱۰	 امام هشتم (ع) نوه حاج شیخ مهدی رائی را شفا داد
۴۱۷	 از زبان کوه تاجوری در رثای مرحوم رائی

فصل پنجم: احوالات کودتای سوم اسفند ۱۲۹۹ در امیرنشین قاینات و سیستان..... ۴۲۱

۴۲۱	 مقدمه
۴۲۵	 سفر امیر شوکت الملک به تهران بعد از کودتای سال ۱۲۹۹ شمسی
۴۲۷	 موقعیت امیر شوکت الملک و وضعیت امیرنشین قاینات و سیستان در سال ۱۲۹۹ شمسی
۴۳۶	 اقدامات شوکت الملک برای حفظ امیرنشین قاینات و سیستان بعد از کودتای سال ۱۲۹۹ شمسی
۴۳۶	 الف) ایجاد وحدت در داخل امیرنشین
۴۳۷	 ب) شوکت الملک خود را خلع سلاح کرد
۴۴۳	 ج) شوکت الملک خود را خلع مقام کرد
۴۵۲	 د) الحاق قانونی مدارس شوکتیه به وزارت معارف
۴۵۴	 ه) حمایت آشکار از ماده واحده جهت تغییر سلطنت قاجاریه
۴۶۴	 فهرست منابع
۴۷۰	 فهرست اعلام

مقدمه مؤلف

سپاس بیکران و ثنای بی‌انتهای به پیشگاه قادر یکتا که بار دیگر توفیق عنایت فرمود تا قبل از این که عمر به پایان رسد، جلد اول کتاب «اسرار درّه هریوند» را به اتمام رسانم و تقدیم حضور فرهنگ دوستان و عامه علاقمندان این دیار نمایم.

امیدوارم این اثر هم مانند کتاب «مود؛ مرکز نهارجان» مورد استقبال عموم واقع شود. برای نگارنده ناتوان موجب افتخار و باعث سربلندی و انبساط خاطر است که کتاب مزبور را افرادی بیش از ده مرتبه خوانده‌اند و هر بار، به گفته خودشان چیزهای تازه‌ای از آن استنباط و درک کردند. و همچنین طبق اطلاع، در روستاهای این دیار، هر شب گروهی از روستاییان پس از اتمام کلامی روزانه خود در کشاورزی و دامپروری، در یک منزل دور هم جمع می‌شوند و یکی از آن میزبان که سواد خواندن دارد، کتاب «مود؛ مرکز نهارجان» را می‌خواند و سایرین گوش می‌دهند و لذت می‌برند و اگر فردی قسمتی از مطالب آن صفحه کتاب را متوجه نشود، از خواننده تقاضای کند که آن صفحه را مجدداً بخواند و بدین ترتیب خواندن کتاب هر شب ادامه پیدا می‌کند تا تمام شود.

کتاب «اسرار درّه هریوند» هم پیش بینی می‌شود که چنین موقعیت و جایگاهی در میان مردم کسب کند و مورد اقبال عامه اعم از عالم و عامی واقع گردد. این کتاب که غالباً از آسمان داستان می‌زند، بازگو کننده اسراری است که تاکنون به هر دلیل بیان نشده و یا بصورت ناقص در افواه مردم نهاده شده است.

مطالب جلد اول کتاب در پنج فصل تنظیم گردیده است و شش فصل دیگر این اثر به توفیق خداوند در جلد دوم چاپ و منتشر خواهد شد. تا چه قبول افتد و چه در نظر آید.

زینت بخش طلّیعه کتاب، مقدمه زیبا و عالمانه و عارفانه جناب آقای دکتر محمد مهدی ناصح است. استاد معظم و علامه مکرم در این مقدمه، بیش از حد انتظار و استحقاق درّه‌پروری فرموده و این بنده کمترین را مورد لطف و عنایت ویژه خویش قرار داده‌اند. وظیفه خود می‌دانم که از اینهمه لطف و توجه ایشان سپاسگزاری نمایم.

ابراز قدرشناسی از اولیاء مربوط در وزارت محترم فرهنگ و ارشاد اسلامی بخاطر صدور مجوز چاپ این کتاب را از وظایف خود می‌دانم.

همچنین از مدیر فعال و فهیم و باسواد موسسه بین الملل خوارزمی بیرجند، جناب آقای محمد حسین رزقی و همکاران محترم ایشان بویژه از آقای وردی و آقای سروریان بخاطر انجام امور مربوط به تهیه مقدمات چاپ این اثر، تشکر و سپاسگزاری می‌نمایم.

مدیر محترم چاپخانه گلو و همکاران محترم ایشان که زحمت چاپ کتاب را با خوشرویی و مهربانی قبول فرمودند، البته شایسته تقدیم سپاس و تشکر بنده هستند.

نهایت این که از همکاران فرهیخته و فزندان عزیزم آقایان مهندس رضا زمانی پور و دکتر مهدی زمانی پور که در تمام دوران تحقیق و تحریر این اثر مرا تحمل کردند و از همکاری و مساعدت در این راه دریغ نورزدند، آمال تشکر و سپاسگزاری را دارم. بویژه دکتر مهدی زمانی پور که با نوشتن مقدمه ای زیبار مشنون از احساس و اخلاص، یادآور زحمات مستمر و کوشش‌های مداوم من در تحریر این اثر شده است بسیار ممنون می‌باشم.

دکتر اسدالله زمانی پور

عضو هیأت علمی دانشگاه

بیرجند، فروردین ۱۳۹۷